MALAKA OSHIRISH JARAYONIDA REFLEKSIV YONDASHUV ASOSIDA BOSHLANG‘ICH SINF O‘QITUVCHILARINING PEDAGOGIK MAHORATINI RIVOJLANTIRISH.

Развитие педагогических навыков учителей начальной школы на основе рефлексивного подхода в процессе профессионального развития.

Developing the pedagogical competence of primary school teachers based on a reflective approach during professional development.

Saidova Dilnoza Maripovna
Farg‘ona viloyati Pedagogik
mahorat markazi dotsenti
dilnozasaidova1385@gmail.com
SaidovaDM+998905841385
orcid.org 0009-0006-7249-2819

Annotatsiya. Mazkur maqolada malaka oshirish jarayonida refleksiv yondashuv asosida boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining pedagogik mahoratini rivojlantirishning ilmiy-nazariy va metodik asoslari yoritiladi. Shuningdek, o‘qituvchilarning o‘z pedagogik faoliyatini tahlil qilish, ta’lim jarayonidagi yutuq va kamchiliklarni aniqlash, mustaqil xulosa chiqarish hamda pedagogik faoliyatini takomillashtirish imkoniyatlari tadqiq etiladi. Malaka oshirish jarayonida refleksiv ta’lim texnologiyalari, o‘z-o‘zini baholash, pedagogik kuzatuv, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, kasbiy muloqot va tajriba almashish metodlaridan foydalanishning ahamiyati asoslanadi. Refleksiv yondashuvning boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida kasbiy o‘zini anglash, pedagogik qarorlar qabul qilish, kreativ fikrlash, kommunikativ va metodik kompetensiyalarni rivojlantirishdagi o‘rni ochib beriladi. Natijada malaka oshirish jarayonini o‘qituvchining individual kasbiy ehtiyojlari, pedagogik tajribasi va refleksiv faoliyati bilan uyg‘unlashtirishga qaratilgan ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqish zarurati asoslanadi.

Аннотация. В данной статье рассматриваются научные, теоретические и методологические основы развития педагогических навыков учителей начальной школы на основе рефлексивного подхода в процессе профессионального развития. Также исследуются возможности учителей анализировать собственную педагогическую деятельность, выявлять достижения и недостатки в образовательном процессе, делать самостоятельные выводы и совершенствовать свою педагогическую деятельность. Обосновывается важность использования рефлексивных образовательных технологий, самооценки, педагогического наблюдения, анализа проблемных ситуаций, профессионального диалога и обмена опытом в процессе профессионального развития. Выявляется роль рефлексивного подхода в развитии профессионального самосознания, педагогического принятия решений, творческого мышления, коммуникативно-методических компетенций у учителей начальной школы. В результате обосновывается необходимость разработки научно-методических рекомендаций, направленных на гармонизацию процесса профессионального развития с индивидуальными профессиональными потребностями, педагогическим опытом и рефлексивной деятельностью учителя.

Abstract. This article examines the scientific-theoretical and methodological foundations for developing the pedagogical competence of primary school teachers through a reflective approach during professional development. It explores opportunities for teachers to analyze their own pedagogical practice, identify successes and shortcomings in the educational process, draw independent conclusions, and enhance their professional performance. The study highlights the significance of employing reflective educational technologies—such as self-assessment, pedagogical observation, the analysis of problematic situations, professional dialogue, and the exchange of experience—within the professional development framework. It further elucidates the role of a reflective approach in fostering professional self-awareness, pedagogical decision-making, creative

thinking, and the development of communicative and methodological competencies among primary school teachers. Consequently, the article establishes the necessity of developing scientific-methodological recommendations aimed at aligning the professional development process with each teacher's individual professional needs, pedagogical experience, and reflective practice.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, malaka oshirish, refleksiv yondashuv, pedagogik mahorat, kasbiy kompetensiya, pedagogik refleksiya, o'z-o'zini baholash, kasbiy rivojlanish, innovatsion ta'lim texnologiyalari.

Ключевые слова: начальное образование, повышение квалификации, рефлексивный подход, педагогические навыки, профессиональная компетентность, педагогическая рефлексия, самооценка, профессиональное развитие, инновационные образовательные технологии.

Keywords: primary education, professional development, reflective approach, pedagogical skill, professional competence, pedagogical reflection, self-assessment, professional development, innovative educational technologies.

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar pedagog kadrlarning kasbiy tayyorgarligi, pedagogik mahorati va zamonaviy ta'lim talablariga moslashish qobiliyatini rivojlantirishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida faoliyat yuritayotgan o'qituvchilarning kasbiy salohiyatini oshirish alohida ahamiyatga ega. Chunki boshlang'ich ta'lim bolaning keyingi intellektual, ma'naviy va ijtimoiy rivojlanishi uchun mustahkam poydevor yaratadi. O'quvchilarda bilim olishga qiziqish, mustaqil fikrlash, muloqot qilish, muammoli vaziyatlarga yechim topish va o'z imkoniyatlarini namoyon etish kabi sifatlarning shakllanishi ko'p jihatdan boshlang'ich sinf o'qituvchisining pedagogik mahoratiga bog'liq. Shu sababli zamonaviy boshlang'ich sinf o'qituvchisi nafaqat o'z fanini yaxshi bilishi, balki ta'lim jarayonini samarali tashkil etishi, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishi, pedagogik vaziyatlarni to'g'ri baholashi va o'z kasbiy faoliyatini muntazam takomillashtirib borishi zarur.

Pedagogik mahorat o‘qituvchining kasbiy faoliyatida namoyon bo‘ladigan bilim, ko‘nikma, malaka, qobiliyat va shaxsiy fazilatlarning yaxlit tizimi hisoblanadi. U pedagogning ta’limiy maqsadlarni to‘g‘ri belgilashi, o‘quv materialini tushunarli bayon etishi, samarali metod va vositalarni tanlashi, o‘quvchilar bilan ijobiy munosabat o‘rnatishi hamda ta’lim natijalarini tahlil qila olishida namoyon bo‘ladi. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining pedagogik mahorati o‘ziga xos mazmunga ega, chunki u turli yosh va individual xususiyatlarga ega bo‘lgan bolalar bilan ishlaydi. O‘qituvchi har bir o‘quvchining bilim darajasi, qiziqishi, qobiliyati, psixologik holati va o‘zlashtirish imkoniyatlarini hisobga olgan holda ta’lim jarayonini tashkil etishi kerak. Bu esa pedagogdan doimiy izlanish, kasbiy tajribani tahlil qilish va o‘z faoliyatiga yangicha yondashishni talab etadi.

Pedagogik mahoratning rivojlanishi bir martalik jarayon emas, balki uzluksiz davom etadigan kasbiy takomillashuv jarayonidir. O‘qituvchi faoliyatining turli bosqichlarida yangi pedagogik talablar, zamonaviy texnologiyalar, ta’lim metodlari va o‘quvchilarning o‘zgarib borayotgan ehtiyojlari bilan yuzlashadi. Shu sababli uning ilgari egallagan bilim va ko‘nikmalari doimiy ravishda yangilanib borishi lozim. Malaka oshirish tizimi ana shu ehtiyojni qondirishga xizmat qiluvchi muhim ta’limiy mexanizm hisoblanadi. Biroq malaka oshirish jarayonining samaradorligi faqat yangi bilimlarni o‘zlashtirish bilan belgilanmaydi. O‘qituvchi egallagan bilimlarini o‘z pedagogik faoliyati bilan bog‘lay olishi, ularning amaliy ahamiyatini tushunishi va o‘z faoliyatida qanday o‘zgarishlar amalga oshirish zarurligini anglashi muhimdir. Ana shu jihatdan refleksiv yondashuv malaka oshirish jarayonining mazmunini boyituvchi muhim pedagogik omil sifatida namoyon bo‘ladi. Refleksiya tushunchasi insonning o‘z fikrlari, faoliyati, xatti-harakatlari va ularning natijalarini anglash hamda tahlil qilish jarayonini ifodalaydi. Pedagogik refleksiya esa o‘qituvchining o‘z kasbiy faoliyatini ongli ravishda kuzatishi, tahlil qilishi, baholashi va takomillashtirishga intilishidir. Refleksiv yondashuv asosida ishlaydigan pedagog o‘z faoliyatiga

shunchaki bajarilgan vazifalar yig‘indisi sifatida emas, balki muntazam tahlil va rivojlanishni talab qiladigan murakkab jarayon sifatida qaraydi.

Refleksiv yondashuvning ilmiy-nazariy asoslari xorijiy pedagogika va psixologiya fanida keng o‘rganilgan. Amerikalik faylasuf va pedagog Jon Dyui reflektiv fikrlashni insonning tajribasi asosida yuzaga keladigan muammolarni anglash, ularni tahlil qilish va asoslangan xulosalar chiqarish jarayoni sifatida talqin qilgan. Uning fikricha, haqiqiy o‘rganish insonning mavjud tajribasi ustida fikr yuritishi va uni yangi bilimlar bilan boyitishi orqali yuzaga keladi. Donald Shon esa professional faoliyatda refleksiyaning ahamiyatini asoslab, faoliyat jarayonida va faoliyatdan keyin amalga oshiriladigan refleksiya tushunchalarini ilmiy muomalaga kiritgan. Uning qarashlariga ko‘ra, mutaxassis o‘z faoliyati davomida yuzaga keladigan kutilmagan vaziyatlarni tahlil qilish va ularga mos ravishda harakatlarini o‘zgartirish orqali kasbiy mahoratini rivojlantiradi. Mazkur nazariy qarashlar boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining malakasini oshirish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki o‘qituvchi har kuni turli pedagogik vaziyatlarga duch keladi. Ayrim o‘quvchilarning mavzuni o‘zlashtirishda qiynalishi, dars jarayonida faollikning pasayishi, o‘quvchilar o‘rtasida kelishmovchiliklarning yuzaga kelishi yoki tanlangan metodning kutilgan natijani bermasligi pedagogdan vaziyatni tahlil qilishni talab etadi. Refleksiv yondashuv orqali o‘qituvchi yuzaga kelgan muammoning sabablarini aniqlaydi, o‘z pedagogik qarorlarini qayta ko‘rib chiqadi va samaraliroq yechimlarni izlaydi. Natijada uning faoliyati tasodifiy qarorlar asosida emas, balki anglangan, tahlil qilingan va maqsadga yo‘naltirilgan harakatlar asosida tashkil etiladi. Malaka oshirish jarayonida refleksiv yondashuvdan foydalanish, eng avvalo, o‘qituvchining kasbiy ehtiyojlarini aniqlash imkonini beradi. Har bir pedagogning ish tajribasi, bilim darajasi, metodik tayyorgarligi va kasbiy qiyinchiliklari turlicha bo‘ladi. Masalan, ayrim o‘qituvchilar fan mazmunini yaxshi bilishi bilan birga, o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga yo‘naltirishda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Boshqa pedagoglarda esa raqamli ta’lim vositalaridan foydalanish yoki o‘quvchilar

bilimini zamonaviy baholash usullarini qo‘llash bo‘yicha ehtiyojlar mavjud bo‘ladi. Refleksiv tahlil orqali o‘qituvchi o‘zining kuchli va rivojlantirilishi zarur bo‘lgan jihatlarini aniqlaydi. Shu asosda malaka oshirish mazmunini individual kasbiy ehtiyojlarga moslashtirish imkoniyati yuzaga keladi. Refleksiv yondashuv o‘qituvchining kasbiy mustaqilligini rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Chunki bunday yondashuvda pedagog tayyor metodik tavsiyalarni shunchaki bajaruvchi emas, balki ularning samaradorligini tahlil qiluvchi va o‘z faoliyatiga moslashtiruvchi mutaxassis sifatida namoyon bo‘ladi. O‘qituvchi qo‘llayotgan metodining o‘quvchilarga qanday ta’sir ko‘rsatayotganini kuzatadi, olingan natijalarni baholaydi va zarurat tug‘ilganda yangi yondashuvlarni sinab ko‘radi. Bu jarayon pedagogik ijodkorlik, tanqidiy fikrlash va kasbiy mas’uliyatning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining pedagogik mahoratini rivojlantirishda refleksiv kompetensiya alohida o‘rin tutadi. Refleksiv kompetensiya o‘qituvchining o‘z faoliyatini anglash, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, o‘z imkoniyatlarini baholash va kasbiy rivojlanish yo‘nalishlarini belgilash qobiliyatini ifodalaydi. Mazkur kompetensiya pedagogning o‘z kasbiga ongli munosabatini shakllantiradi. O‘qituvchi o‘z faoliyatidagi kamchiliklarni yashirish yoki ularni tashqi omillar bilan izohlash o‘rniga, muammoning sabablarini aniqlashga va uni bartaraf etish yo‘llarini izlashga intiladi. Bunday munosabat uning kasbiy o‘sishiga zamin yaratadi. Refleksiv kompetensiyani rivojlantirishda malaka oshirish mashg‘ulotlarining mazmuni va tashkil etilish shakllari muhim ahamiyatga ega. An’anaviy mashg‘ulotlarda tinglovchilar ko‘proq nazariy ma’lumotlarni tinglash va o‘zlashtirish bilan band bo‘lsalar, refleksiv yondashuvga asoslangan mashg‘ulotlarda ularning shaxsiy pedagogik tajribasi ta’lim jarayonining muhim tarkibiy qismiga aylanadi. Tinglovchilar o‘z darslarini tahlil qiladi, pedagogik muammolarni muhokama qiladi, boshqa pedagoglarning tajribalarini o‘rganadi va yangi metodik yechimlarni ishlab chiqadi. Bunday mashg‘ulotlar kasbiy

tajribaning mazmunini chuqurroq anglash va uni yangi bilimlar bilan boyitishga imkon beradi.

Refleksiv kundalik yuritish pedagogik faoliyatni tahlil qilishning samarali vositalaridan biridir. O‘qituvchi o‘z darslarida yuz bergan voqealar, qo‘llagan metodlari, o‘quvchilarning faolligi va ta’lim natijalari haqida muntazam qaydlar olib borishi mumkin. Bunda faqat dars jarayonida nimalar sodir bo‘lganini yozish yetarli emas. O‘qituvchi nima sababdan aynan shu metodni tanlagani, uning qanday natija bergani, qaysi o‘quvchilar uchun samarali bo‘lgani va kelgusida nimalarni o‘zgartirish zarurligini ham tahlil qilishi kerak. Shu tariqa refleksiv kundalik pedagogning o‘z faoliyatini muntazam kuzatish va takomillashtirish vositasiga aylanadi.

Pedagogik kuzatuv va o‘zaro dars tahlili ham refleksiv yondashuvning muhim metodik imkoniyatlaridan hisoblanadi. O‘qituvchilar bir-birlarining darslarini kuzatish orqali turli pedagogik usullar, ta’limni tashkil etish shakllari va o‘quvchilar bilan ishlash tajribalarini o‘rganadilar. Darsdan keyingi tahlil jarayonida o‘qituvchining dars maqsadiga erishishi, metodlardan foydalanishi, o‘quvchilar faolligini ta’minlashi va baholash usullari muhokama qilinadi. Bunda fikr-mulohazalar tanqidiy hukm chiqarish uchun emas, balki pedagogning kasbiy rivojlanishiga yordam berish uchun bildirilishi lozim. O‘zaro hurmat va hamkorlikka asoslangan bunday tahlil o‘qituvchilarning tajriba almashish imkoniyatlarini kengaytiradi. Muammoli pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish ham refleksiv faoliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Malaka oshirish mashg‘ulotlarida boshlang‘ich sinf ta’limida uchraydigan real vaziyatlarni muhokama qilish tinglovchilarning mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Masalan, bir o‘quvchining darsda muntazam passiv ishtirok etishi, ayrim bolalarning topshiriqlarni bajarishda qiynalishi yoki sinfda o‘zaro muloqot bilan bog‘liq muammolarning yuzaga kelishi tahlil uchun asos bo‘lishi mumkin. Bunday vaziyatlarni o‘rganishda pedagoglar muammoning sabablarini aniqlash, mavjud

imkoniyatlarni baholash va samarali pedagogik yechimlarni ishlab chiqishga yo‘naltiriladi.

Refleksiv yondashuvning samaradorligini oshirishda kasbiy muloqot va hamkorlik ham muhim o‘rin tutadi. O‘qituvchilar o‘z tajribalarini o‘rtoqlashish, pedagogik muammolarni birgalikda muhokama qilish va yangi metodik yondashuvlarni sinab ko‘rish orqali kasbiy bilimlarini boyitadilar. Kasbiy hamkorlik jarayonida pedagoglar bir-birlarining fikrlarini tinglash, o‘z qarashlarini asoslash, muqobil yondashuvlarni tahlil qilish va umumiy xulosalarga kelish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Bunday faoliyat ularning kommunikativ kompetensiyasi bilan bir qatorda, refleksiv va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Zamonaviy sharoitda refleksiv yondashuvni raqamli ta’lim imkoniyatlari bilan uyg‘unlashtirish ham muhim ahamiyatga ega. Elektron portfolio, videodars tahlili, onlayn muhokama platformalari va masofaviy mentorlik vositalari o‘qituvchilarning kasbiy faoliyatini tahlil qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Masalan, pedagog o‘z darsining videoyozuvini qayta ko‘rib chiqish orqali o‘qitish uslubi, nutq madaniyati, vaqt taqsimoti, o‘quvchilar bilan muloqot va topshiriqlarni tushuntirish jarayonidagi jihatlarni tahlil qilishi mumkin. Bu usul o‘qituvchiga o‘z faoliyatini tashqi kuzatuvchi nuqtayi nazaridan ko‘rish imkonini beradi. Biroq raqamli vositalardan foydalanishda o‘quvchilarning shaxsiy ma’lumotlari va tasvirlarini himoya qilish talablariga qat’iy rioya etilishi zarur. Refleksiv yondashuv asosida pedagogik mahoratni rivojlantirishda o‘qituvchining o‘z-o‘zini baholash qobiliyatini shakllantirish ham alohida ahamiyat kasb etadi. O‘z-o‘zini baholash pedagogning o‘z bilimlari, metodik tayyorgarligi, kasbiy qobiliyatlari va pedagogik faoliyat natijalariga xolis munosabat bildirishini anglatadi. Bunda o‘qituvchi o‘zini boshqa pedagoglar bilan taqqoslashdan ko‘ra, avvalgi kasbiy holati bilan hozirgi natijalarini solishtirishi maqsadga muvofiqdir. O‘zidagi ijobiy o‘zgarishlarni anglash pedagogning kasbiy motivatsiyasini kuchaytiradi, mavjud kamchiliklarni aniqlash esa keyingi rivojlanish yo‘nalishlarini belgilashga yordam beradi.

Pedagogik portfolio ham o‘z-o‘zini baholash va refleksiv rivojlanishni qo‘llab-quvvatlovchi samarali vosita hisoblanadi. Unda o‘qituvchining dars ishlanmalari, metodik materiallari, o‘quvchilar bilan olib borgan ishlari, pedagogik kuzatuvlari, o‘z-o‘zini tahlil qilish natijalari va kasbiy rivojlanish rejalari jamlanadi. Portfolio o‘qituvchining kasbiy faoliyati davomida amalga oshirgan ishlarini tizimlashtirish, o‘zgarishlarni kuzatish va kasbiy yutuqlarini dalillar asosida namoyon etish imkonini beradi. Malaka oshirish jarayonida refleksiv yondashuvga asoslangan ta’lim muhitini shakllantirish ham muhim metodik shartlardan biridir. Bunday muhitda tinglovchilar o‘z fikrlarini erkin bayon qilishi, pedagogik faoliyatidagi qiyinchiliklarni ochiq muhokama qilishi va tajribasini tahlil qilishi uchun qulay sharoit yaratiladi. Agar pedagog o‘z xatosini muhokama qilishdan cho‘chisa yoki uning fikri salbiy baholanishidan xavotir olsa, refleksiv faoliyat kutilgan darajada rivojlanmaydi. Shu sababli malaka oshirish mashg‘ulotlarida o‘zaro hurmat, ishonch, hamkorlik va rivojlantiruvchi fikr-mulohaza tamoyillariga amal qilish zarur. Refleksiv yondashuv asosida pedagogik mahoratni rivojlantirish jarayonida trener yoki malaka oshirish mashg‘ulotlarini olib boruvchi mutaxassisning roli ham o‘zgaradi. U faqat ma’lumot beruvchi emas, balki tinglovchilarning mustaqil fikrlashi, kasbiy tajribasini tahlil qilishi va o‘z rivojlanish yo‘nalishlarini belgilashiga ko‘maklashuvchi tashkilotchi sifatida faoliyat yuritadi. Mashg‘ulotlarda ochiq savollar, muammoli topshiriqlar, pedagogik vaziyatlar tahlili, guruhli muhokamalar va individual refleksiv topshiriqlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Bunda tinglovchilar tayyor javoblarni kutishdan ko‘ra, muammoni mustaqil o‘rganish va asoslangan yechimlarni ishlab chiqishga yo‘naltiriladi.

Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining pedagogik mahoratini refleksiv yondashuv asosida rivojlantirish uchun malaka oshirish mazmunini amaliy pedagogik faoliyat bilan uzviy bog‘lash lozim. Nazariy mashg‘ulotlarda o‘zlashtirilgan bilimlar dars loyihalash, pedagogik vaziyatlarni hal qilish, yangi metodlarni sinab ko‘rish va o‘quvchilar faoliyatini tahlil qilish orqali

mustahkamlanishi kerak. Masalan, o‘qituvchi malaka oshirish jarayonida differensial ta’lim metodlari bilan tanishganidan so‘ng, ularni o‘z sinfida qo‘llashi, o‘quvchilarning munosabatini kuzatishi va natijalarni tahlil qilishi mumkin. Keyingi mashg‘ulotda esa ushbu tajribani boshqa tinglovchilar bilan muhokama qilib, o‘z yondashuvini takomillashtiradi. Bunday faoliyat nazariya va amaliyot o‘rtasidagi bog‘liqlikni mustahkamlaydi. Refleksiv yondashuv o‘qituvchining innovatsion faoliyatini rivojlantirish uchun ham keng imkoniyat yaratadi. Chunki yangi pedagogik texnologiyalarni samarali qo‘llash faqat ularning mazmunini bilish bilan emas, balki amaliy natijalarini baholash va sharoitga moslashtirish bilan ham bog‘liq. O‘qituvchi yangi metodni qo‘llaganidan keyin uning o‘quvchilar faolligiga, bilimlarni o‘zlashtirishiga, mustaqil fikrlashiga va ta’lim jarayonidagi ishtirokiga ta’sirini tahlil qilishi lozim. Shu orqali innovatsion yondashuvlar ongli tanlov va pedagogik tajriba asosida qo‘llanadi. Refleksiv-pedagogik faoliyatni malaka oshirish tizimiga izchil tatbiq etish uchun o‘qituvchining kasbiy rivojlanish jarayonini individual ehtiyojlardan boshlash maqsadga muvofiqdir. Dastlab pedagog o‘zining mavjud kasbiy imkoniyatlari va rivojlantirilishi zarur bo‘lgan jihatlarini aniqlaydi. Keyinchalik shu ehtiyojlarga mos metodik mashg‘ulotlar, amaliy topshiriqlar va mustaqil ta’lim faoliyati tashkil etiladi. O‘qituvchi o‘zlashtirgan bilim va ko‘nikmalarini real dars jarayonida qo‘llaydi, ularning natijalarini kuzatadi va refleksiv tahlil asosida yangi pedagogik qarorlar qabul qiladi. Shu tariqa kasbiy rivojlanishning uzluksizligi ta’minlanadi.

Malaka oshirish jarayonida refleksiv yondashuvning natijadorligini aniqlash uchun o‘qituvchining pedagogik faoliyatidagi real o‘zgarishlarga e’tibor qaratish zarur. Bunda uning darsni loyihalash sifati, o‘quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olishi, ta’lim metodlarini maqsadga muvofiq tanlashi, pedagogik muammolarni hal qilish qobiliyati va o‘z faoliyatini tahlil qilish darajasi o‘rganilishi mumkin. O‘zgarishlarni aniqlashda pedagogik kuzatuv, refleksiv kundalik, portfolio, suhbat va o‘z-o‘zini baholash materiallaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Baholash jarayonida asosiy e’tibor o‘qituvchilarni o‘zaro

taqqoslashga emas, balki har bir pedagogning individual rivojlanish dinamikasini aniqlashga qaratilishi lozim. Refleksiv yondashuvning yana bir muhim jihati o‘qituvchining kasbiy motivatsiyasini mustahkamlashidir. O‘z faoliyatidagi ijobiy o‘zgarishlarni anglagan pedagogda kasbiy ishonch va o‘z ustida ishlashga intilish kuchayadi. U yangi metodlarni o‘rganishga, tajriba almashishga va ta’lim jarayonini yanada takomillashtirishga qiziqadi. Bu esa malaka oshirish jarayonining tashqi talablar asosida bajariladigan majburiyatdan pedagogning ichki kasbiy ehtiyojiga aylanishiga yordam beradi. Shunday qilib, malaka oshirish jarayonida refleksiv yondashuvdan foydalanish boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining pedagogik mahoratini rivojlantirishda muhim imkoniyatlarni yuzaga chiqaradi. Bunda o‘qituvchining mavjud tajribasini anglash, o‘z faoliyatini tahlil qilish, pedagogik vaziyatlarga ijodiy yondashish va kasbiy rivojlanish uchun mustaqil mas’uliyatni his etishi asosiy ahamiyat kasb etadi. Refleksiv yondashuvga asoslangan malaka oshirish jarayoni pedagogning kasbiy salohiyatini boyitish bilan birga, uning ta’lim jarayonidagi faol, izlanuvchan va ijodkor mutaxassis sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

XULOSA

Malaka oshirish jarayonida refleksiv yondashuv asosida boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining pedagogik mahoratini rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. O‘rganishlar shuni ko‘rsatadiki, pedagogik mahoratni takomillashtirish faqat nazariy bilimlarni yangilash yoki yangi ta’lim texnologiyalarini o‘zlashtirish bilan cheklanmasligi, balki o‘qituvchining o‘z kasbiy faoliyatini anglash, tahlil qilish, baholash va muntazam takomillashtirish jarayonlari bilan uzviy bog‘liq bo‘lishi lozim. Refleksiv yondashuv pedagogning o‘z faoliyatiga tanqidiy va ijodiy munosabatini shakllantirib, pedagogik vaziyatlarni mustaqil tahlil qilish, ta’lim jarayonida yuzaga keladigan muammolarning sabablarini aniqlash hamda samarali yechimlarni ishlab chiqish imkoniyatini kengaytiradi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim jarayonida o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish, ularning mustaqil

fikrlashini rivojlantirish, ta’limga bo‘lgan qiziqishini oshirish hamda ijobiy psixologik muhitni yaratishda o‘qituvchining refleksiv kompetensiyasi muhim ahamiyat kasb etadi. Malaka oshirish jarayoniga refleksiv kundalik, pedagogik portfolio, o‘zaro dars kuzatuvi, muammoli vaziyatlar tahlili, kasbiy munozara va o‘z-o‘zini baholash metodlarini tizimli joriy etish o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Mazkur metodlar pedagogning mavjud tajribasini chuqur anglash, o‘z kasbiy imkoniyatlarini aniqlash va individual rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishiga sharoit yaratadi. Shuningdek, malaka oshirish dasturlarini tinglovchilarning individual kasbiy ehtiyojlari asosida takomillashtirish, nazariy mashg‘ulotlarni amaliy pedagogik faoliyat bilan uyg‘unlashtirish, refleksiv ta’lim muhitini shakllantirish va raqamli texnologiyalardan maqsadli foydalanish muhim metodik ahamiyatga ega. Bunday yondashuv o‘qituvchining kasbiy mustaqilligi, ijodkorligi, metodik kompetentligi va o‘z ustida ishlash motivatsiyasini rivojlantiradi. Umuman olganda, refleksiv yondashuv boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining pedagogik mahoratini rivojlantirishning samarali pedagogik mexanizmi sifatida namoyon bo‘ladi. Uni malaka oshirish tizimiga izchil integratsiyalash pedagoglarning kasbiy salohiyatini oshirish, ta’lim jarayonining sifatini takomillashtirish va boshlang‘ich ta’limda zamonaviy pedagogik amaliyotni rivojlantirish uchun mustahkam ilmiy-metodik asos yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – 2020-yil 23-sentabr.

Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent, 2006.

Muslimov N.A. va boshqalar. Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari. – Toshkent, 2015.

Ishmuhamedov R.J. va boshqalar. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent, 2008.

Mavlonova R.A. va boshqalar. Pedagogika. – Toshkent, 2001.

Schön D.A. The Reflective Practitioner. – New York, 1983.

Brookfield S.D. Becoming a Critically Reflective Teacher. – San Francisco, 1995.

Boud D., Keogh R., Walker D. Reflection: Turning Experience into Learning. – London, 1985.

Kolb D.A. Experiential Learning. – New Jersey, 1984.

Moon J.A. A Handbook of Reflective and Experiential Learning. – London, 2004.

Dewey J. How We Think. – Boston, 1933.

Darling-Hammond L. Effective Teacher Professional Development. – 2017.

Internet manbalari:

https://lex.uz

https://uzedu.uz

https://www.unesco.org

https://eric.ed.gov